

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

COMMENTATIONIS
DE
RE VETERUM BOREALIUM
SERUILI
PARTICULA PRIMA.

QVAM
PROGRAMMATIS LOCO
SOLEMNIA EXAMINIS
IN
SCHOLA CATHEDRALI OTHINIENSI
D. XIV & SEQQ. OCTOBRIS PUBLICICE
HABENDI INDICTURUS,

SCRIPSIT

THOMAS TROJEL,
CLASS. HIST. ET GEOGR. IN EADEM SCHOLA MODERATOR,

T. C. T.

OTHENIS MDCCCV.
TYPIS SEVERINI HEMPEL,

PRÆMONENDA.

Quemadmodum nulla historiæ pars svavior est aut utilior eâ, quæ in moribus hominum, variisque, quas hi temporis decursu subiere, mutationibus pingendis atque illustrandis versatur, ita quoque vix ullum historiæ veteris caput est quod magis ad ævi genium atque indolem penitus cognoscendam conferre valeat, quam si quis sibi fædam istam servitutem, quæ a cana inde antiquitate apud omnes gentes viguisse deprehenditur, accuratè describendam atque explicandam proposuerit. Hujus enim origine, natura et indole detecta, progresuque et modo, quo tandem exoleverit, observato, magna cum prisca vitæ domesticæ ratione, cum priscis legibus, cum prisca denique rerum publicarum conditione, necesse est, contrahatur familiaritas, et, si quæ supersint adhuc ser-

servitutis vestigia, eorundem quoque rationem clarius perspectam teneamus.

Neque minus ab alia parte ad præsens hæc historia pertinere tempus videtur, quo lætissimam concepimus spem, fore ut factum illud et ignobile servitium cum plurimis, quæ inde in nostram rempublicam irreplerint, malis, religionis benefica vi jamdudum concussum, a fastigio illo, in quod et ferocitas et sacra auri fames illud evexerat, tandem detrusum penitus deleatur.

Operæ pretium itaque facturus, si servitutum, qualis quidem apud veteres boreales gentes vigerit, exponere valerem, hoc unum haud satis scio, an meæ vires, præsertim cum eximüs illis subsidiis, quæ a suis thesauris suppeditant bibliothecæ metropolitanæ impræsentiarum destitutor, rem tanti operis ferre sustineant.

Extant quidem — id quod fatendum — egregia multa, quæ ad rem propositam imprimis

m̄ts faciunt, in scriptis doctissimorum virorum
passim dispersa, quæ vero cum hactenus —
quantum quiddem ego scio — nondum sint vel
in ordinem satis digesta, vel in totum aliquod
collecta, juvat, apparatu tandem congesto, ip-
sas ædes quomodocunque exstruere, partes ad
alium lubens delaturus, si quis peritior anti-
quitatis æstimator eas in se suscipere voluerit.

Cum vero tanta sit argumenti moles, ut ju-
stos, intra quos nostrum hoc specimen coerceri
debet, longe transeat fines, id in primis agen-
dum existimavi, ut, dispersitâ materiâ, disqui-
sitioni de servorum variis generibus, horum va-
ria conditione et remediis, quibus ipsa servitus
delinita sensim sensimque aboleverit, instituen-
dæ nonnulla de ejus origine sive de causis illis
quibus libertas apud veteres boreales amissa fue-
rit, præmitterem: hoc quoque commodi inde-
reportaturus, ut hæc vel simili occasione ob-
lata, singulas hujus commentationis partes in
publicum emittam.

Cæterum in hac materia tractanda hanc elegi
viam, ut exempla, quibus ipsa historica narra-
tio niteretur, ne series et filum sermonis sæpius
abrumperetur, notulis insererem. De fontibus
vero quos adire licuit, vel quibuscunqve suble-
vatus sum adminiculis, cum ea diligenter attu-
lerim, non est quod plura hic putem dicenda.

Conspectus argumenti

primi capituli

de servorum apud veteres septentrionalium regionum
gentes origine.

- §. I. Pauca in universum de servitutis indole vestustate et causis præmittuntur.
- §. II. Servitutis apud veteres Boreales in universum descriptio et historia breviter delineata.
- §. III. In servitutem apud majores nostros redigebantur homines armorum vi, tam in latrociniis et piraticis quam in bellis legitimis.
- §. IV. Servus factus est ob delicta, si quis reus multæ legibus præscriptæ non par erat sol.

solvendæ. Fuere tamen et alia delicta, quibus propria servitutis pœna constituta fuit.

- §. V. Liberi homines ære alieno oppressi in servitutem redacti sunt.
- §. VI. Nonnulli servitutis jugum sponte subiere.
- §. VII. Libertes interdum iniqua patrum in liberos potestate et quæstu mangonico amittebatur.
- §. VIII. Libertini quoque multimodis e statu libertatis deprimebantur.
- §. IX. Servis jam quomodocunque constitutis, servilis stipes natalium injuriâ ab interitu conservabatur; et quidem servorum liberi servi nascebantur: de prole ingenuorum e servili conjugio suscepta ut plurimum valuit regula: partus sequitur ventrem.
-

§. 1.

Cuivis antiquitatis monumenta perlustranti sese spon-
 te obtrudit acerba quidem at vera hæc persuasio, ig-
 nobilem inter homines servitutem omni historia anti-
 quiorum apud omnes, quotquot olim floruerint nobi-
 lissimi populi, in ipsis etiam civilis societatis incuna-
 bulis invaluisse. Vitæ patriarchalis simplicitas servitu-
 tem tulit atque admisit: Orientalium mollities, Oc-
 cidentalium ut et Borealium ferocitas eâ haud carere
 potuit; culti quoque et urbani Græcorum mores dig-
 nitati humanæ vim inferre, et quos ipsa naturaliber-
 tatis beneficio donaverat, eos mancipiorum instar habe-
 re atque tractare non perhorruerunt a). Hi et cultu
 et

a) T. Rothe Christendommens Virkning paa Folke-
 nes Tilstand i Europ. Tom. 5. Pag. 241 sqq.

et sedibus diversissimi populi, licet varia quidem pro varia gentis indole, varia terræ natura aut vario servitii genere fervorum fors apud eos fuerit b), in eo tamen omnes consenserunt, ut miseros illos homines quadrupedibus fere exæquarent, vel — ut toto suo ambitu servitutis naturam describamus — servos et mancipia sua non hominum loco, quibus communia humana jura deberentur, habere, sed iis veluti rebus dominio possidentium perfecte atq. absolute subjectis pro arbitrio uti non dubitarent.

Inter plures illas causas, quæ homines eo usq. vilitatis depressisse æstimandæ sunt, primæ merito recensentur bellum et captivitas aliive potestatis abusus. His autem omnibus, necesse est, præcesferit five ignorantia, five contemptus dignitatis humanæ: ex hac enim neglecta, veluti e communi fonte malorum, fluxere tot calamitates quibus et olim ingemuerunt, et nunc premuntur homines. Quicquid autem ipsis hominibus nostra ætas tribuere solet juris, id viribus solis earundemque præstantiæ adsignavit durius illud ævum; ut enim omnia, quibuscunque occupandis pates erant, vis sibi et potestas arrogabant; sic libertatem sibi nemo, nisi virium tutela munitus vindicare poterat. Hic primus servitutis fons, hæc uberissima malorum scaturigo.

Cum

b) Vide sis infra notam x

Cum vero hominum multi e tali initio primam libertatis jacturam fecissent, et alieno arbitrio esset ipsis vivendum, sensim sensimque accrevit illud malum, donec tandem in systema veluti oppressionis redactum fuit, qua quidem re Romani præ cæteris fuere infames c).

§ II.

Nec major humanitatis laus veteribus septentrionis incolis vindicari potest; nos enim, licet invito, fateri tamen cogit veritas, fuisse hic ut et alibi miserum hominum genus, quod servum merito dicas d); alieno quippe imperio subjectum, jure etiam vitæ necisque domini potestati plane relicto, omni legum tutela carebat e). Hæc mancipia sua præci Boreales generali compellatione dicebant *Man*, *annödugh Hion* et *Træl*; habito autem sexus discrimine, servum vocabant *ofræls Madr*, servam *Trællin ofræls kona*, *Ambut* s. *Ambat*: ipsam servitutem appellabant *Trældom*, *Annödughdom*, et in servitutem redigi at *Komme i Annödughdom*, at *Piafl* f). Præter hujus servitutis origo in ævo remotissimo oculis indagantium vel acutissimis sese

e) Rothe lib. et Tom. cc. p. 223.

d) v. infra not II.

e) v. not. III.

f) v. not. IV.

sefe subducit, inque tenebris canæ antiquitatis evanescit; non tamen dubium superesse potest, quin postremi Othini has in terras adventu longe sit antiquior. Cum autem ejus tempora vix transcendat historia borealis, proximaq. post eum secula densa noctis caligine premanantur, haud sane lubet in tenebris, ubi viæ ductore destituor ulterius palpare.

Quæcunq. itaq. fuerit servitutis in septentrione prima origo aut vetustas, id tamen indubio historiæ testimonio constat, eam, quamdiu sacris Othini, quietiam servos e Valhalla sive beatis fortium sedibus excluderat, addicti fuere veteres Scandinaviæ populi, omni suafæditate viguisse; deinde vero, postquam placida Christi religio, cuius ab hac parte merita nemo facile inficias ibit, superstitionem istam, quæ nil nisi cruorem spirabat, sensim profligaverat, servitutum quoque mitigatam fuisse, ac deniq. post varia variorum tentamina sub medium circiter seculum XIV. in omnibus borealibus regnis plane abrogatam.

NOTÆ.

- I. Sic v. c. constat Germanorum servos meliori quam Romanorum loco habitos fuisse; servis enim Romani ad luxum, Germani ad opera rustica uti solebant, quamdiu nempe urbanam vitam eiq. junctam luxuriam hi nondum degustaverant — v. Heineccii antiquitt. german. tom. II. p. I. pag. 443 — et magnum utique lucrum servo, si in operibus rusticis faciendis occupatus, domino iracundo aut crudeli, penes quem jus vitæ necisq. in mancipia erat, rarius ante oculos obversaretur, simulq. aliquam fructuum partem tanquam peculium suum sibi parare posset. De ipsis præterea Romanis notissimum est illud proverbium: *servus servo præstat.*
- II. Johannes Magni in vita Bergeri regis I. XX. c. 24. gloriæ patriæ nimium studiosus invehitur in eos, qui affirmant, regem Birgerum legem de venditione mancipiorum abrogasse; „Quasi — inquit — id antea lege concessum fuit“ at eum merito reprehendunt quot. quot. de ea re scripserunt cordatiores v. Stiernhóók de jure sveonum I. II. c. 4. p. 202.
- III. Non equidem video, an servorum ad rempublicam relatio brevius aut clarius simul possit describi, quam hisce Erlingi Skalgii filii, cujusdam Norvagiæ Optimatam verbis „Prælar minir ero eigi i lógom eda landsrettim ed óðrom mónnom“ (Heimskringla tom. II. pag. 186 edit Schóningii) : servi mei leges et iura aliorum incolarum haud participant: et notabilis sane occasio ac tempus, quo hocce dictum est. Vetuerat enim Norvagiæ rex Olafus sanctus, ne aut frumenta aut potentia aut farina a meridionalibus ad septentrionales regni partes portarentur; ut autem

regio edicto illuderet Erlingus, Asbiórno con-
 sanguineo frumentum parare cupiens, servis suis
 abusus jusfit, ut frumentum, quod ipse metu
 pænæ vendere non auderet, illi conferrent ve-
 numq. exponeret, excusationem contumaciæ
 tali modo sibi expetens, culpamq. a se in ser-
 vos ita transferens, dominus enim pro servis
 pænâ erat daturus, his vero nil a lege ti-
 mendum, nec multum a domino, cum ipse
 iudex idem facinoris autor svasorq. existeret.

Præterea antiquissimæ Norvagiæ leges jus
 vitæ necisq. domino servi plane concedunt,
 ea tantum cautione — quæ autem christianum
 ævum et recentiorum legis emendationem a-
 perte spirat — ut ipso necis die factum civi-
 bus suis declaret servicida, at ab omni crimi-
 num pænâ immunis, exigua admodum ad
 Pios usus mulcta excepta v. Legis Hakoni
 Hakonidis in foro frostenfi latæ partis
 IVtæ cap. XVtum, in versione Pausii
 pag. 67. „Dræber nogen Mand sin Træl
 da skal han sige det til Folk samme Dag og
 da bøder han derfor ikke til nogen uden til
 Gud“ Lex autem hæc antiquior, quam in fo-
 ro Gulöe tulit Hakonus Adalsteinii alumnus,
 præcipit in codice de homicidio, cap- IV, a-
 pud Paus tom. I p. 146. si e quatuor pluri-
 busve iter una facientibus alter alterum comi-
 tem suum occiderit, necis puniatur, si autem
 servus forte adfuerit, et in eum crimen de-
 volvere placuerit, is reus necis habeatur „Er
 Træl i Følge med dem, da er han Mands
 Bane, om de ville lægge ham Drabet til“.

His ita expositis apparet, nullam servorum
 cum civitate fuisse relationem, eos vero impe-
 rio domini quam maxime arbitrario quin eti-
 am iniquo fuisse subjectos. Cum vero exem-
 pla

pla supra allata ex historia Norvagica unice sint petita, tantummodo observandum videtur, eandem apud cæteros septentrionis populos fuisse fervorum conditionem. Quod quidem evincere non magni foret laboris, cum viam præmonstraverint et noster K. Ancher (Dan-Lovhistorie Tom. 1. p. 412 sqq) et Stiernhöök (lib. c. p. 209.) Quæ autem omnia, ut brevitati consulereim, in præfens omittenda esse putavi. Islandicæ leges, cum fere omnes, postquam sacra christiana ibidem recepta erant, ad exemplar Norvagicarum latæ sint, pauciora de servis continent; at ibi, tamen mancipia quoque fuere v. Arngrimi Jonæ Crymog. lib. 1. c. 8. p. 83.

Cæterum posito hoc servi caractere, ut res sit, non homo, per se patet, uxores veterum Borealium, licet potestas maritalis limitibus acmodum angustis circumscripta fuerit, cum tamen nec instar servarum per æs et libram a viro alteri mancipari aut venunderi potuerint, non fuisse res mancipi v. cel. Thorlacius in antiquitt. borrh. observatt. spec. IV. § XXIX pag. 188. De patris in liberos potestate posthac erit locus opportunior dicendi.

IV. Quod hæ fuerint usitatæ majoribus nostris fervorum compellationes, testantur autores celeberrimi K. Ancher (l. c. tom 1. p. 417 in notis) et Thorlacius (L. et. § c. p. 190) qui etiam verbi at Piaft adhuc in danico Tyende vestigium remanere existimat. Præter hos Stiernhöök (l. c. p. 206) et Verelius in notis ad historiam Gauthreci et Hrolfi p. 19 sqq. Plures quidem possent afferri fervorum compellationes; cum autem notionem certi cujusdam servitutis generis annexam simul habeant, nec igitur nominum significatio absq.

addita

addita rei ipsius explicatione intelligi possit, haud alienum mihi visum est, cæteras speciales compellationes in præfens omisas ad partem hujus speciminis partem, quæ de variis servorum generibus tractabit, reservare.

Ult vero ad id, cuius gratia hæc sumus præfati, præferemus, vos, quotquot estis rei scholasticæ patroni, factores atq. amici, enixe rogamus, velitis favorem, quo estis saluti, examini pubis nostræ scholasticæ XIV. et seqq. Octobris dd. ex præscripto legis instituendo frequentes interesse. Quod si feceritis, animosam docentum quam discipulorum multum excitabitis, futuri testes impensi illorum laboris, horum vero studio et alacritati magnum calcar addituri.
